

נולדתי במושבה ראש פינה ב 1942 למשפחת פרידמן, מלח הארץ ממייסדי המושבה ב 1876.

הערכים היסודיים שספגתי בבית היו של נתינה, תרומה, עזרה לזולת, ובעיקר קבלת האחר והשונה בכל אשר הוא. בסיום לימודי התיכון, בגיל 17.5 רציתי ללמוד רפואה דרך העתודה אך נאמר לי שאני צעירה מידי למקצוע זה, והוצע לי ללמוד מיקרוביולוגיה. כיוון שרציתי להיחשף לעבוד וטיפול באנשים מולם או בסביבות חייהם, סירבתי והתגייסתי למודיעין. בסיום שרותי הצבאי פנו אלי, כמו לכל משתחרר בשנים ההם במגוון הצעות ללימודים ועבודה במקצועות הבריאות.

סיעוד ירד מהפרק כי אחותי הבכורה הייתה אחות וחפשתי מקצוע שבו "לא עושים עבור המטופל אלא ביחד אתו". היו הפניות לריפוי בעיסוק ופזיותרפיה והלכתי להתרשם בהדסה ואסף הרופא. כמו במעטפת קורי עכביש נלכדתי למקצוע הריפוי בעיסוק.

ב 1961 היה רק מסלול לימודים אחד בירושלים שנוהל על ידי משרד הבריאות, הדסה והג'וינט. הלימודים והמגורים היו בחינם ונדרש רק ראיון קבלה.

1961-1964

בספטמבר 1961 הייתי בין 12 המאושרות שהתקבלו ללימודים במחזור ה 10. אחדות מאתנו קיבלו תנאי פנימייה ואני בתוכן. בית הספר לריפוי בעיסוק שכן בסמטת הנביאים קרוב לגבול הירדני בירושלים. כשהדסה עברה לבניין החדש בעין כרם הבניינים שהתפנו שימשו למעבדות מחקר, בי"ס לרפואה ולריפוי בעיסוק. היו אלה בניינים ירושלמיים טיפוסיים מצופי אבן ומרובי קשתות, חלונות גבוהים ומעקי ברזל עטורי פיתוחים יפיפיים.

בית הספר שכן בקומת הקרקע ומעליו הפנימיה. מאחורי הבניין שכנה חצר ענקית ומדשאות עטופות שקט ואווירה ביתית. כולם הכירו את כולם, היינו חדורות רוח טובה ורצון לעשייה ובטחון שנהיה בעלות מקצוע רפואי ונעבוד עם מטופלים.

הלימודים היו מכווני טיפול. התיאוריה הייתה מינימאלית. המורות היו מרפאות בעיסוק ממחזורים קודמים, נגרים, רתכים, אורגים ומעבדי עור וכדומה.

את מקצועות הרפואה לימדו מרצים מהדסה, טלביה, והאוניברסיטה העברית.

קיבלנו הנחיות והדרכות רבות כיצד לטפל בחולה כזה או אחר, איך להתאים לו עבודה ושיקום על פי צרכיו. הלימודים התיאורטיים נמשכו שנתיים ללא חופשות סמסטר ובשנה השלישית עשינו שתי הכשרות מעשיות בפסיכיאטריה ובתחום הפיזיקאלי.

הכשרתי הפיזיקאלית הייתה בהדסה בשיקום עם ילדי CP אמבולטוריים ועבודה במחלקה הניורולוגית. בשיקום עבדתי תחת הנחייתם של פרופ' אדלר, פרופ' מגורה וד"ר שאקו שהיה גם המנחה שלי בעבודה הגמר.

הסגל בהכשרה הורכב ממרפאות בעיסוק בוגרות ארה"ב כמו אילנה ורדי, רונה, וגיזלה קמרט. דמויות בוגרות שהתקשיתי להזדהות או לראות בהן מגדלור מקצועי. הצוהר החדש והמסקרן עבורי היה דווקא זה הישראלי במחלקת השיקום.

בתום תקופה זו הוצבתי להתמחות בפסיכיאטרי ב"כפר עבודה" כפר שאול בפאתי ירושלים. היה זה בית חולים כרוני ממושך לפגועי נפש. בית קבע לניצולי שואה, וחולים עם היסטוריית אשפוז ממושך. שם נחשפתי לראשונה למושג "מדריך ומעסיק למקצוע" – עובדי תעסוקה שבאו ללמד מלאכות שונות לחולים. את השירות ניהלה בלה אפרתי, האחת והיחידה שנתנה למעטים שהיינו את האפשרות לבטא את יכולותינו, תפיסתנו, והחזון תוך כדי הליכה בין הטיפות בבית חולים שהיה בעצם מרכז תעסוקה אחד גדול.

היו בבית החולים נגריה, מסגריה, מתפרה, סנדלריה ומספרה וכן חדרי ריפוי בעיסוק במחלקות הסגורות. התקיימה "הגישה הפטרונית" שלנו שלפיה אנחנו קבענו עבור המטופל היכן יעבוד, כמה שעות וימים בשבוע. הוצבתי המחלקת גברים סגורה ולצידי טוני, עובדת תעסוקה ותיקה שהייתה אמנם האמא של כולם אבל חוץ מחמימות ואהבה לא היתה בעלת כלים לפתח אותי מקצועית.

1964-1972

עם סיום הכשרתי התחילו החיים המקצועיים האמתיים. שאלתי את עצמי מה אני יכולה רוצה ומאמינה שצריך לעשות. החלטתי לקשור קשרים אישיים עם המטופלים וללמוד מהם ועליהם על חייהם, זיכרונות, שאיפות, תחביבים ואהבות. ניסיתי להעביר מסר למטופל שמולי כי למרות מחלתו והמשבר שהוא עובר בחייו עדיין יש תקווה ומקום לעתיד טוב יותר ושאני פה לעזור לו לעשות למען שיקומו.

כיוון שניגנתי על פסנתר ואקורדיון, מצאתי מטופלים שהמוסיקה דיברה אליהם- הקמנו יחד תזמורת קטנה. הנרי הכנר פליט שואה מגרמניה שניצל עם כינורו, יוסי המתופף הצעיר הטמפרמנטי מברזיל שעלה לארץ בגפו, ואני. תמיד הצטרף אלינו זמר מזדמן, קיבלנו חדר חזרות והפכנו להרכב מבוקש במחלקות. הנרי היה אמון על קטעים קלאסיים, יוסי על המודרניים, ובכך הפכו שניהם ממטופלים חריגים בנוף לאנשים מבוקשים.

בשנות עבודתי בכפר שאול הייתי מנהלת מחלקה. בשנת 1972 התבקשתי על ידי המרפאה בעיסוק הארצית, יעל יואלית, לעבור למרכז בריאות הנפש איתנים שהייתה בהרי ירושלים. התכנית הייתה לעבור לשם לחצי שנה כדי להחליף את האחראית שיצאה לחופשת לידה. המעבר היה אתגר עצום עבורי והוא שעיצב את המשך דרכי האישית והמקצועית לעתיד.

2002 -1971

הגעתי לחצי שנה ונשארתי 30 שנה...

נשאבתי לוואקום מקצועי גדול שאפשר לי כר נרחב להגשמת חלומותיי המקצועיים, כלפי האדם האחר, השונה, החריג והמנודה, המרוחק מכל מסגרות החיים המקובלות.

שותפי לרעיון היו מנהל בית החולים פרופ' הילל קליין שהיה פליט שואה, פסיכולוגים שיקומיים, עובדים סוציאליים ופסיכיאטרים צעירים מדרום אמריקה והאמנו שחייבים לשנות את סטיגמת חולי הנפש, האוטיסטים והחולים הכרוניים. ידענו כי התפיסה שלפיה מי שמתאשפז בבית החולים הפסיכיאטרי צריך להישאר שם שנים רבות שגויה מייסודה. תפיסת העולם ששמה את החולה במרכז הייתה המוטיב המוביל בבית החולים. פתחנו אפשרויות תעסוקה שכללו פיתוח מיומנויות עבודה במכבסה, בקנטינה ובמרכז לעבודות חרושתיות אליהם קיבלנו חולים ברמות תפקוד שונות והמוטו היה כי השמיים הם הגבול, וכי מגיע להם תגמול, שכר והערכה על התקדמותם.

בפורום המנהלות של משרד הבריאות שבו הייתי חברה צעירה התייחסו אלי כעוף מוזר... שאלות כמו "בשביל זה הלכת ללמוד ריפוי העיסוק? כדי להביא עבודות חרושת לבית החולים?" היו נפוצות. לעומתן היו אלה שראו את החזון והעריכו את המהפכה שהובלנו בהוצאת החולה הפסיכיאטרי מבית החולים אל הקהילה.

ידעתי שאנחנו עושים שינוי תפיסה ושההסתכלות על המטופל " בגובה העיניים" היא נכונה. ראיתי את השינוי העצום שחל במאושפזים סגורים ונעולים, רחוקים ממשפחה וממסגרת מקבלת, וזה העלה את רמות האדרנלין ושידר לי שאני בדרך הנכונה.

שרותי ריפוי בעיסוק בבית החולים שהפך להיות אוניברסיטאי, פרחו. שמעינו יצא לקהילה, למשרד הבריאות, לחוגים האקדמיים והגיעו אלינו להתמחות סטודנטים לרפואה, סיעוד, עבודה סוציאלית ופסיכולוגיה וטיפול באומנויות וכמובן פסיכיאטרים צעירים. סטודנטים רבים לריפוי בעיסוק שבו אלינו בתום לימודיהם ובנינו צוות מקצועי, יצירתי, בעל תחושת שליחות חזקה.

אוכלוסיית המטופלים כללה חולים כרוניים, הלומי קרב, פליטי שואה, מתבגרים, אוטיסטים וילדים עם בעיות התנהגויות והתפתחותיות.

1985-2002

במהלך שנות עבודתי ראיתי עד כמה עבודת ה"שדה" של המרפאים בעיסוק שאותם ניהלתי, חשובה אולם תחושתי הייתה כי קולם לא נשמע, שכרם נמוך, סולם הקידום המקצועי הוא בעל שלבים מעטים, ואין להם במה להשמיע את קולם המקצועי. החלטתי לפעול למען קידום מעמדם של המרפאים העיסוק בוועד הארגון הארצי שבהסתדרות. התחלתי כחברת וועד והפכתי ליושבת ראש הארגון, לצידה של רות אלגבלי שהייתה מרפאה בעיסוק וותיקה ומזכירת הארגון. עבדנו מול המרפאות בעיסוק הראשיות של משרד הבריאות (ברכה אנגלרד), מנהלת בית ספר לריפוי בעיסוק (בלה אפרתי), מרפאה בעיסוק ראשית של קופת חולים כללית (יעל הלוי ועליזה קרני) ואביבה פריד נציגת קורס ההסבה לריפוי בעיסוק באוניברסיטת תל אביב.

בעבודה משותפת של קופות החולים, בתי החולים, משרד הבריאות וצוות הקהילה הבאנו את השינוי. חלה התעוררות וסקרנות לתהליך ורצון להתנדב ולתת כתף על מנת להקים ולבסס ייצוג מקצועי הולם למקצוע בישראל ובעולם.

בוועד הארגון התחלנו להיות שותפים בבניית הסכמי שכר סקטוריאליים למרפאים בעיסוק, הגדרת תיאורי תפקיד, קורסים והשתלמויות, והעשרה בימי עיון, והפכנו להיות הנציגים הרשמיים מול האוצר, החינוך, הרווחה ומשרד הבריאות.

דאגנו לקיצור שעות העבודה מ-45 ל-40, החתמת שעון נוכחות, שינויים נרחבים במבנה השכר, מתן גמול השתלמות עבור קורסים וקבלנו "הכרת מעמד" לכל מרפא בעיסוק שסיים את חוק לימודיו. במקביל הגברנו את נוכחותנו והשתתפותנו כנציגים רשמיים בארגון הבינלאומי לריפוי בעיסוק (world federation of occupational therapy-WFOT).

ב 1952 ישראל הייתה בין 10 המדינות שהקימו ארגון זה.

ב 1988 נבחרתי לעמוד בראש הארגון המרפאים העיסוק בישראל והתחלתי לייצג את ישראל ב WFOT בין השנים 1992-2010. הבאתי את בשורת החדשנות מישראל לעולם בנושאים כמו הסכמי עבודה, הסכמי שכר, והישגים אקדמאים, הבאנו ממצאים ישראלים שהציגו את חדשנותם בקונגרס העולמי שנערך אחת ל 4 שנים ושמנו את ישראל "על המפה". ב 1990 אחרי חשיבה משותפת בוועד הארגון ומרפאים בעיסוק מהשדה והאקדמיה החלטנו לקיים את העמותה לריפוי בעיסוק בישראל. מטרת העמותה היו להפריד את שטחי האחריות בין הארגון, שהפך לגוף יציג מול הממשלה לבין העמותה שתהווה גוף מקצועי שידאג לימי עיון, פיתוח מקצועי, השתלמויות ולימודים מתקדמים. כמו כן הקמנו עיתון מקצועי והשאר... היסטוריה.

2002-2010

בשנת 2002 פרשה המפקחת הארצית של ריפוי בעיסוק, ברכה אנגלרד מתפקידה והתבקשתי על ידה ועל ידי הנהלת משרד הבריאות לעבוד בשירות הארצי לריפוי בעיסוק במשרד הבריאות על מנת להביא מניסיוני המקצועי לשינוי תפיסת השירות למטופל. אהבתי לעבודת השטח כקלינאית גרמה לי להסס אולם הידיעה כי נפתחת לי דלת שתאפשר לי לבנות ולשפר תחומים שנזנחו, שלא טופלו כראוי, ובעיקר לשפר את מעמדו של מקצוע הריפוי בעיסוק בעיני הנהלת משרד הבריאות- הם אלה שדחפו אותי לקבל את האתגר. בחרתי להיות סגנית של המרפאה בעיסוק הארצית, אורלי בוני, ולא להתמודד על תפקיד ההובלה היות ושאפתי הייתה לעשות שינוי ממקום של ניסיון, בשלות וביטחון ולא ממקום של קידום בקריירה ובתואר.

לצורך כך נאלצתי להפסיק את פעילותי בוועד הארצי אך המשכתי לייצג את ישראל ב WFOT, כנציגת משרד הבריאות.

המשימה הראשית והתנאים שהצגתי עם קבלתי לתפקיד היו להעביר את המשרד מתל אביב לירושלים על מנת להיות קרובה להנהלת משרד הבריאות, ולהשפיע על ההחלטות המתקבלות בחטיבת הרפואה הכללית אליה היינו כפופים.

רציתי לגרום לשינוי בתפיסת השרות של הריפוי בעיסוק במשרד הבריאות. דרשנו לאייש מרפאה בעיסוק בכל אגף במשרד הבריאות: האגף לרפואה כללית (פיזיקאלי ושיקום), התפתחות הילד בבתי חולים וקהילה, פסיכיאטריה ושיקום פסיכיאטרי וגריאטריה.

- ✓ נרתמנו לכתיבת נהלי עבודה שיחולו על כל המרפאים העוסקים בעבודה קלינית, ויחייבו גם את הנהלות בתי החולים. התהליך נעשה בשיתוף מומחים, קלינאים, וצוות המטה.
- ✓ בעקבות נוהל חדש שנקבע על ידי הפיזיותרפיסטית הראשית גילינו כי המרפאים בעיסוק אינם קבילים להתאמת אביזרים לציבור מטופלינו. פנינו לבג"צ שפסק לטובתנו ושכתבנו נוהל אישור אביזרי עזר שיקום וניידות אותו כך שגם מרפאים בעיסוק רשאים להתאים אביזרי עזר וניידות למטופליהם.
- ✓ בנינו קורס משותף עם השירות לפיזיותרפיה במשרד הבריאות לאישור אביזרי עזר ומתן תעודות משותפות לשני הגופים
- ✓ התחלנו בבניית מאגר מידע של המרפאים בעיסוק בישראל ובו כיום למעלה מ-3000 חברים.
- ✓ יזמתי בניית פורום למרפאים בעיסוק במגזר הערבי שהביקוש להעסקתם במסגרות החינוך והטיפול הלך וגדל
- ✓ פתחנו פורומים לפיתוח מיומנויות וטיפול בתחום התאמת דיור, וטיפול בית בקהילה ובכלל זה פיתוח הנחיות משותפות יחד עם משרד השיכון כדי ליעל את תהליכי הקליטה בקהילה של המטופלים.
- ✓ ביחד עם מחלקת הבינוי של משרד הבריאות כתבנו ספר בינוי למכוני ריפוי בעיסוק עם תקן אחיד לבתי חולים ולקהילה
- ✓ היינו שותפים לכתיבת חוק מקצועות הבריאות ביחד עם העמותה, המחלקה המשפטית והכנסת.
- ✓ הפכנו למקצוע מוכר בוועדות המשותפות למשרד הבריאות עם משרד החינוך, הרווחה, הכנסת, האוצר הג'וינט וכל גוף שנגע בשיקום החולה
- ✓ התמנתי לנציגת המשרד במיל"ב – המרכז הישראלי לאביזרי עזר
- ✓ היינו שותפים לבניית אתר "עזרים" ביחד עם הג'וינט ומיל"ב
- ✓ ביחד עם אגף כוח אדם והיחידה לארגון ושיטות מול נציבות שירות המדינה כתבנו מחדש את תיאורי התפקיד של המרפאים בעיסוק. הם כללו מקום נרחב לקידום מקצועי לעובדים
- ✓ ביחד עם האיגוד המקצועי טיפלנו במתן גמול השתלמות, זכאות לעידוד הלמידה והפיתוח המקצועי ותגמול שכר
- ✓ באגף לבריאות הנפש פעלנו לכתיבת חוק שיקום נכי הנפש בקהילה, והטמעתו
- ✓ אני ניהלתי את קרן שיקום של האגף לשיקום בריאות הנפש ופעלתי למימוש זכויות נכי הנפש לחיות ככל האדם עם יציאתם לקהילה
- ✓ בנינו פורום מנהלות שירות ריפוי בעיסוק של משרד הבריאות וצרפנו אליו גם את בתי החולים הציבוריים: הדסה, רעות, איכילוב ובני ציון. מטרתו להעצים את הניהול בכל מסגרת לקבלת החלטות משותפות ולהפוך לפורום משפיע בהנהלות המוסדות
- ✓ הכנסת: היינו שותפים בעבודת החקיקה בנושא חוק ליקויי למידה תוך שיתוף פעולה עם מרפאים בעיסוק התפתחותיים מהשטח והאקדמיה
- ✓ חוק הנגישות: ביחד עם משרד המשפטים, היחידה לשוויון הזדמנויות לבעלי צרכים מיוחדים, המחלקה המשפטית במשרד הבריאות וועדת העבודה והרווחה כתבנו את תקנות הנגישות תוך מתן הרשות למרפאים העיסוק (דור המדבר), שעסקו שנים רבות בהתאמת דיור. בהמשך הטמענו את נושא הנגישות בכל מוסדות הבריאות בארץ
- ✓ השתתפתי בוועדה פריטטית בשכתוב תקנות וזכאויות של חולי הפוסט פוליו בישראל
- ✓ הקמתי עם מומחים (פנינה ווייס מביילינסון, איילה נוטה מתל השומר, דבי גלס מבני ציון, נציגת בית לוינסטיין, שוש גולדשטיין ממיל"ב ונציגת מכבי) פורום סיעור מוחות בנושא שיקום נהיגה. הפורום קרם עור וגידים, ובאוניברסיטאות נפתח תואר שני ללימודי שיקום נהיגה והוצאו אישורים לפתיחת מכונים לשיקום נהיגה בשרותי הריפוי בעיסוק בבתי החולים.

- ✓ בכל השנים דאגנו לפתח ולחזק את הקשרים עם האקדמיה ופתחנו מסלולי למידה לאנשי השטח בנושאים חדשניים וכמענה על צרכים מתפתחים
- ✓ הייתי שותפה להקמת הוועדה המקצועית העליונה של הריפוי בעיסוק ואף כיהנתי בה כנציגת משרד הבריאות בין השנים 1985-2002 ואחר כך כנציגת קופח מאוחדת בין השנים 2010-2017. הוועדה שבה היו נציגים מכל תחומי הריפוי בעיסוק בקופות, בתי חולים ואוניברסיטאות, עסקה בכתיבת נהלים, אישור ניירות עמדה, כתיבת הקוד האתי, וייצוג המקצוע מול גופים שונים בישראל.
- ✓ רגולציות ובקורות: בשנת 2006 השרות לריפוי בעיסוק החל לקחת חלק ברגולציה על שרותי הבריאות. בנינו צוות בקרה מקצועי על פי ההתמחויות השונות. אני עסקתי בבקרה על בתי החולים הכלליים, קופות החולים ומוסדות פסיכיאטריים והוסטלים. חלק מתהליכי הבקרה הביאו לפתיחת שרותי ריפוי בעיסוק במקומות בהם לא היו קיימים, חיזוק המעמד המקצועי, והכרה בנחיצותו של השירות. הייתי מעורבת בתהליכי הבקרה עד 2010

2010-2017

בשנת 2010 אחרי 46 שנות שירות, בגיל 69 יצאתי סופסוף לגמלאות. מיד עם יציאתי לגמלאות פנו אלי מחטיבת הרפואה בקופת חולים מאוחדת ובקשו ממני להקים את שרותי הריפוי בעיסוק ולהוביל את המערך הארצי.

נשאבתי שוב לעשייה תובענית שבה הקמתי מערך ריפוי בעיסוק בסטנדרטים הגבוהים שמתאימים למאה ה-21. בעזרת צוות עובדות חרוצות ותאבות רצון לתרום בתחום התמחותן הקמנו מערך לתפארת. הקמנו מבנה מדרגי לשירות, כתבנו נהלים, הרחבנו את השירות למבוטחי הקופה והשווינו אותו למקובל בקופות אחרות.

אחרי 7 שנים ולאור גילי הרם החלטתי שהגיע הזמן להעביר את השרביט לדור הבא ולנצל את זמני לחופש, בילויים והנאות החיים האחרות, אולם כתמיד שוב התבקשתי להתייצב לשירות נוסף ונקראתי להיות ממונית שוויון ונגישות של קופת חולים מאוחדת ולייצג את הקופה מול הגופים הרגולטוריים.

התנדבות:

החל מ-2010 אני מתנדבת אחת לשבוע בוועדות סל שיקום מטעם משרד הבריאות והפסיכיאטר המחוזי בירושלים. אני מתמקדת בעזרה למשתקמי בריאות הנפש בקהילה

לסיכום

כשכתבתי את קורות חיי המקצועיים הפלגתי במחשבותיי לעבר, להווה ולעתיד. שמעתי את משק כנפי ההיסטוריה של מקצוע הריפוי בעיסוק בישראל והבטתי בסיפוק על עשייה בת עשרות שנים. אני חשה כי נפלה בחלקי הזכות לדחוף את העגלה במעלה ההר ומלאת סיפוק וגאווה על ההישגים הרבים שאותם הובלתי והייתי שותפה לאורך השנים.

אני חשה סיפוק על מגוון התפקידים שמילאתי כקלינאית, מנהלת, רגולטורית, נציגת האיגוד המקצועי בארץ ובעולם וכמתנדבת. הבחירות המקצועיות שעשיתי ליוו את חיי האישיים וזכיתי לתרום ולהיתרם מהם. ועל כך אני שמחה

